

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2020 m. gruodžio 9 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš Dainiaus Raižio, Vaidos Urmonaitės-Maculevičienės ir Skirgailės Žalimienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), teismo posėdyje apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjos J. ir atsakovo Lietuvos valstybės atstovo Panevėžio pataisos namų apeliacinius skundus dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 4 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjos J. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato, Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Vilniaus pataisos namų (juridinis asmuo – Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas pasibaigė dėl reorganizavimo) ir Panevėžio pataisos namų, dėl žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

1. Pareiškėja J. (toliau – ir pareiškėja) su skundu ir jo patikslinimu kreipėsi į teismą, prašydama:

1.1. Priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – ir PD), 1100 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

1.2. Priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – ir Vilniaus AVPK), 2 200 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

1.3. Priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – ir Šiaulių AVPK), 700 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

1.4. Priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo (toliau – ir Lukiškių TI-K), 2 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

1.5. Priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio pataisos namų (toliau – ir Panevėžio PN), 4 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

2. Pareiškėja nurodė, kad policija neveikė tinkamai vykdydama nuosprendį – laikas nuo to, kai nuosprendis turėjo būti įvykdytas (2017 m. gruodžio 28 d.), iki to, kai policija pristatė pareiškėją į įkalinimo įstaigą, buvo nepateisinamai ilgas, tai pareiškėjai sukėlė papildomus išgyvenimus. Iš pradžių nuosprendį pradėjo vykdyti Joniškio policija, kuri atvykusi į pareiškėjos motinos namus ir neradusi pareiškėjos, perdavė nuosprendį vykdyti Vilniaus miesto penktajam policijos komisariatui. Pastarasis perdavė vykdymą Vilniaus AVPK, kuris tik 2018 m. vasario 13 d. pristatė pareiškėją į įkalinimo įstaigą.

3. Pareiškėjos teigimu, Lukiškių TI-K iš jos buvo paimti vaistai (antidepresantai), pareiškėja prašė gydymo, tačiau jo negavo. Taip pat pareiškėjai nebuvo perduoti artimųjų atnešti daiktai, nors šiuos daiktus nebuvo draudžiama laikyti (higienos reikmenys, laikrodis, taksofono kortelės). Pareiškėjai nebuvo užtikrinta galimybė nusiprausti duše. Pareiškėja buvo laikoma kartu su anksčiau laisvės atėmimo bausmę atlikusiais asmenimis, taip pat su asmenimis, kuriems buvo atliekamas ikiteisminis tyrimas, nors pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksą (toliau – ir BVK) ir Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymą tai negalėjo būti daroma. Lukiškių TI-K kameroje buvo drėgna, šalta (temperatūra neviršijo 15 laipsnių), buvo tiekiamas šaltas maistas. Pareiškėja atkreipė dėmesį, kad būdama Lukiškių TI-K kreipėsi dėl paskirstymo į įkalinimo įstaigas, nurodė, kad negali būti paskirta atlikti bausmės į Panevėžio PN, nes šios įstaigos vadovas gali būti nusiteikęs prieš ją asmeniškai, pareiškėja prašė taikyti sąlygas, nustatytas pareigūnams ir valstybės tarnautojams. Šis pareiškėjos prašymas buvo išnagrinėtas tik ją perkėlus į Panevėžio PN.

4. Pasak pareiškėjos, Panevėžio PN skirdami pareiškėją į patalpas neatsižvelgė į svarbias aplinkybes (kad pareiškėjos mama yra teisėja ir jai dėl to gali kilti grėsmė iš kitų nuteistųjų, kad pareiškėja serga depresija, jai reikalingas gydymas). Pirmą dieną (2018 m. vasario 23 d.) įkėlus pareiškėją į bendras patalpas, ji buvo sumušta kitų nuteistųjų. Pareiškėja dėl sumušimo kreipėsi į įstaigos administraciją, tačiau ji norėjo nuslėpti smurtą, tinkamai netyrė pareiškėjos sumušimo (pareiškėjos neapžiūrėjo medicinos ekspertas). Pareiškėja kreipėsi dėl sužalojimų (jai skaudėjo galvą, pykino), tačiau įstaigos administracija neužtikrino tinkamo gydymo, neskyrė tinkamų vaistų, gydė tik vandeniu ir paracetamoliu. Pareiškėja 2018 m. rugpjūčio 9 d. dar kartą buvo užpulta ir sumušta kitų kalinių. Kitos kalinės žino, kad pareiškėjos mama yra teisėja, dėl to nuolat ją užgaulioja, pareiškėja nuolat jaučia baimę dėl fizinio susidorojimo.

5. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas PD atsiliepime į skundą prašė jį atmesti, nurodė, kad PD nėra tinkamas atsakovo atstovas šioje byloje.

6. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Vilniaus AVPK atsiliepime į skundą prašė jį atmesti, nurodė, kad pavedimą vykdyti nuosprendį gavo 2018 m. vasario 2 d., 2018 m. vasario 6 d. pareigūnas susitarė, kad su pareiškėja susitiks prie Lukiškių TI-K 2018 m. vasario 12 d., tačiau šią dieną gavo kitą skubią užduotį, todėl susitarė su pareiškėja dėl susitikimo 2018 m. vasario 13 d.

7. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Šiaulių AVPK atsiliepime į skundą prašė jį atmesti, nurodė, kad Šiaulių AVPK 2018 m. sausio 8 d. gautas Panevėžio apygardos teismo raštas dėl nuosprendžio vykdymo, tačiau, nustačius, kad pareiškėjos Joniškyje nėra, 2018 m. sausio 10 d. raštas dėl nuosprendžio vykdymo persiųstas Vilniaus AVPK.

8. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Lukiškių TI-K atsiliepime į skundą prašė jį atmesti.

9. Lukiškių TI-K nurodė, kad pareiškėja buvo laikoma su nuteistosiomis, kurios anksčiau laisvės atėmimo bausmės pataisos įstaigose neatlikinėjo. Visi iš pareiškėjos paimti daiktai, nurodyti akte Nr. 356, nebuvo tarp leidžiamų naudoti daiktų, šie daiktai buvo grąžinti artimiesiems. Lukiškių TI-K laikomiems asmenims suteikiama galimybė vieną kartą per savaitę praustis duše po šiltu vandeniu. Maistas išduodamas patikrinus Sveikatos priežiūros tarnybos darbuotojui, yra kokybiškas ir tinkamas vartoti. Pareiškėjos prašymas dėl laisvės atėmimo vietos netenkintas, nes ji nėra valstybės tarnautoja.

10. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Panevėžio PN atsiliepime į skundą prašė jį atmesti.

11. Panevėžio PN nurodė, kad dėl pareiškėjos paskirstymo į patalpas ir būrius buvo sprendžiama pagal teisės aktus sudarytoje komisijoje. Komisijos posėdžio metu pareiškėja neprašė skirti ją atlikti bausmę atskirai nuo kitų nuteistųjų kartu su pareigūnais ir valstybės tarnautojais. Pareiškėja nenurodė, kad jos motina yra teisėja ar yra kitų aplinkybių, kurios keltų grėsmę jos saugumui. Panevėžio PN direktorius nėra komisijos narys ir negali daryti įtakos jos sprendimams. Pareiškėja priskirta paprastajai nuteistųjų grupei, paskirta į būrį, kuriame nuteistosios pirmą kartą atlieka laisvės atėmimo bausmę. Patalpoje apgyvendinta dar 12 nuteistųjų, aukšte yra 7 patalpos, jose gyvena 54 nuteistosios, patalpos tarpusavyje nėra rakinamos. Gavę pareiškėjos pranešimą apie prieš ją panaudotą smurtą, Panevėžio PN ėmėsi priemonių – izoliavo pareiškėją nuo kitų kalinių, vėliau pagal jos pačios prašymą nebesvarstyti prašymo dėl izoliavimo, pareiškėja buvo perkelta į judėjimo negalią turinčių nuteistųjų gyvenamąją patalpą, izoliuotą nuo kitų patalpų. Pareiškėja įstaigos teritorijoje yra lydimas Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnų. Pareiškėja 2018 m. vasario 26 d.

parašė pareiškimą dėl sumušimo 2018 m. vasario 23 d., dėl to 2018 m. vasario 26 d. Kriminalinės žvalgybos skyriuje pradėtas ikiteisminis tyrimas. Panevėžio PN neturi duomenų, kad smurtas naudotas dėl pareiškėjos motinos pareigų. Pareiškėja pažeidė pataisos įstaigos vidaus tvarką – perleido kitiems asmenims savo turtą (pirktą tabaką) bei reikalavo atsilyginti už suteiktas paslaugas iš nepilnamečių, kurios už tai pareiškėją sumušė. Įvykio vietos sektoriuje nuteistosios turi galimybę iki 22.00 val. vaikščioti po visas sektoriaus patalpas, nebuvo gauta jokių pranešimų apie smurto naudojimą, todėl nėra pagrindo kaltinti Panevėžio PN dėl saugumo neužtikrinimo. Panevėžio PN pažymėjo, jog 2018 m. vasario 23 d., iš karto po to, kai pareiškėja kreipėsi į budėtoją, ji buvo nuvesta į Sveikatos priežiūros tarnybą. Bendrosios praktikos slaugytoja konstatavo kairio skruosto paraudimą, paburkimą. 2018 m. vasario 26 d. pareiškėja buvo papildomai apžiūrėta gydytojos, taip pat pakartotinai buvo apžiūrėta ir konsultuota 2018 m. kovo 2 d., kovo 13 d. kovo 22 d. Pareiškėjai siūlyta vykti į Laisvės atėmimo vietų ligoninę, tačiau 2018 m. kovo 28 d. ji atsisakė, nurodydama, kad padeda gydytojos paskirtas gydymas.

II.

12. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2019 m. vasario 4 d. sprendimu pareiškėjos J. skundą tenkino iš dalies – priteisė pareiškėjai iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio PN, 2 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą už tai, kad būdama Panevėžio PN pareiškėja patyrė smurtą 2018 m. vasario 23 d. ir 2018 m. rugpjūčio 9 d., taip pat priteisė pareiškėjai iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio PN, 48 Eur bylinėjimosi išlaidų; kitą pareiškėjos skundo dalį atmetė.

13. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad: Šiaulių AVPK 2018 m. sausio 8 d. gavo Panevėžio apygardos teismo 2018 m. sausio 4 d. raštą Nr. 113-185/2016/SD-34 dėl nuosprendžio vykdymo atnaujinimo; nustatęs, kad pareiškėja gyvena Vilniuje, Šiaulių AVPK 2018 m. sausio 10 d. raštu pavedimą vykdyti bausmę persiuntė Vilniaus AVPK, raštas užregistruotas 2018 m. sausio 15 d., 2018 m. vasario 2 d. pateko į Vilniaus AVPK Kriminalinės policijos sunkių nusikaltimų skyrių, perduotas vykdyti konkrečiam pareigūnui; 2018 m. vasario 6 d. pareigūnas telefonu susitarė su pareiškėja, kad ši 2018 m. vasario 12 d. atvyktų prie Lukiškių TI-K; 2018 m. vasario 12 d. pareigūnas susitikimo su pareiškėja laiką perkėlė į 2018 m. vasario 13 d.; pareiškėja 2018 m. vasario 13 d. 9.00 val. perduota Lukiškių TI-K, kur iš pareiškėjos buvo paimti daiktai, nurodyti akte Nr. 356; 2018 m. vasario 14 d. atlikta pareiškėjos sveikatos apžiūra, tą pačią dieną ji pateikė prašymą dėl nukreipimo atlikti laisvės atėmimo bausmę, kuriame nurodė, kad viešai skelbta, kad jos mama yra teisėja ir kad dėl to Panevėžio PN prieš ją gali būti smurtaujama, taip pat kad jos mama, būdama teisėja, yra priėmusi nepalankų sprendimą dėl Panevėžio PN vadovo; 2018 m. vasario 15 d. Lukiškių TI-K pareiškėja konsultuota psichiatro, paskirtas gydymas; 2018 m. vasario 15 d. pareiškėja parašė prašymą, kad iš jos paimtus daiktus pagal aktą Nr. 356 grąžintų D. K. ; 2018 m. vasario 20 d. D. K. kreipėsi į Lukiškių TI-K administraciją, prašė perduoti pareiškėjai 2 taksofono korteles, tą pačią dieną D. K. buvo atiduoti iš pareiškėjos paimti daiktai pagal aktą Nr. 356; 2018 m. vasario 21 d. pareiškėja konvojuota į Panevėžio PN; Lukiškių TI-K 2018 m. vasario 22 d. priėmė sprendimą dėl pareiškėjos prašymo, kuriame nurodė, kad pareiškėja konvojuota atlikti bausmę į Panevėžio PN; Panevėžio PN nuteistųjų laisvės atėmimo bausme priskyrimo grupėms ir suskirstymo į būrius bei nuteistųjų arešto bausme suskirstymo į kameras komisija (toliau – ir Komisija) 2018 m. vasario 23 d. paskyrė pareiškėją į 3 būrį, 38 gyvenamą patalpą, paprastąją grupę, darbo rezervą, grupėje be pareiškėjos bausmę atliko tik pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę atliekančios nuteistosios; 2018 m. vasario 23 d. apie 17.30 val. pareiškėja kreipėsi į Panevėžio PN pareigūnus dėl smurto prieš ją, buvo palydėta į budėtojų dalį, nuvesta į Sveikatos priežiūros tarnybą, kurioje konstatuotas kairiojo skruosto paburkimas, paraudimas; pareiškėja izoliuota nuo kitų nuteistųjų, patalpinant į kamerą; 2018 m. vasario 26 d. pareiškėja pateikė prašymą izoliuoti ją dėl 2018 m. vasario 23 d. patirto fizinio ir psichologinio smurto, taip pat parašė pareiškimą dėl sumušimo, Panevėžio PN Kriminalinės žvalgybos skyrius dėl to pradėjo ikiteisminį tyrimą; 2018 m. vasario 26 d. pareiškėja kreipėsi į Panevėžio PN Sveikatos priežiūros tarnybą dėl sumušimų; 2018 m. kovo 1 d. pareiškėja pateikė prašymą nesvarstyti prašymo dėl izoliavimo; 2018 m. kovo 2 d. Komisija skyrė pareiškėją į judėjimo negalią turinčių nuteistųjų gyvenamą patalpą, drausmės grupę, darbo rezervą; 2018 m. kovo 2 d.

pareiškėja kreipėsi į Panevėžio PN Sveikatos priežiūros tarnybą dėl galvos skausmų, pakartotinai dėl galvos skausmų kreipėsi 208 m. kovo 8, 13 ir 22 d.; pareiškėja 2018 m. kovo 27 d. atsisakė vykti į Laisvės atėmimo įstaigų ligoninę, nes padeda gydytojos 2018 m. kovo 22 d. išrašyti vistai; 2018 m. gegužės 24 d. Panevėžio apygardos prokuratūra nutraukė ikiteisminį tyrimą pagal pareiškėjos skundą dėl 2018 m. vasario 23 d. sumušimo dėl to, kad nėra neabejotinai nustatyta, kad buvo įvykdytas nusikaltimas ir nėra pakankamų duomenų konstatuoti padarytų sužalojimų mastą; 2018 m. rugpjūčio 9 d. apie 21.40 val. pareiškėja savo gyvenamojoje patalpoje (II korpuso 1 aukšte), buvo sumušta kitų nuteistųjų, jai sukeltas nežymus sveikatos sutrikdymas (į bylą pateiktas kaltinamasis aktas), pareiškėja sumušta nepilnamečių nuteistųjų, kurios gyveno tame pačiame aukšte ir turėjo galimybę patekti į pareiškėjos gyvenamąsias patalpas, šios patalpos nebuvo filmuojamos.

14. Vertindamas policijos pareigūnų veiksmus vykdant nuosprendį, pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad neturtinė žala nėra bet koks, net menkiausio laipsnio asmeniui padarytas neigiamas poveikis, neturtinė žala konstatuojama tada, kai ją darantys veiksmai ar veiksniai yra pakankamai intensyvūs, o ne mažareikšmiai ar smulkmeniški, kai jie yra nepriimtini teigiamos reputacijos ar asmens gero vertinimo požiūriu ir gali būti įvertinti pinigais, atsižvelgiant į pažeidžiamų vertybių pobūdį, pakenkimo intensyvumą, trukmę. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, tai, kad nuosprendžio vykdymas užtruko nuo sausio 15 d. iki vasario 6 d. ir kad vietoje iš pradžių sutartos dienos (2018 m. vasario 12 d.) policijos pareigūnas pareiškėją pristatė kitą dieną, nelaikytina reikšminga tiek, kad sukeltų neturtinę žalą.

15. Vertindamas pareiškėjos argumentus dėl Lukiškių TI-K iš jos paimtų daiktų, pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad D. K. 2018 m. vasario 20 d. norėjo pareiškėjai perduoti daiktus – taksofono korteles, šie daiktai gražinti pareiškėjos nurodytam asmeniui, nes pareiškėja išvykusi, pareiškėja 2018 m. vasario 21 d. buvo konvojuota į Panevėžio PN. Byloje nėra įrodymų apie bandymą pareiškėjai perduoti higienos priemones, taip pat nėra duomenų apie iš pareiškėjos paimtus vaistus.

16. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad pareiškėja prausimosi duše atsisakė 2018 m. vasario 13 d. Pirmosios instancijos teismas akcentavo, kad į pataisos įstaigą atvykusiam asmeniui sudaromos sąlygos nusiprausti, todėl aplinkybė, kad iki pareiškėjos konvojavimo į Panevėžio PN susidarė 8 dienų laikotarpis (nusiprausimo nesuteikimas 1 parą), nelaikytina tiek reikšminga, kad atsirastų dvasiniai išgyvenimai, laikytini realia žala.

17. Pirmosios instancijos teismas taip pat nurodė neturintis pagrindo abejoti Lukiškių TI-K atsiliepime nurodytomis aplinkybėmis, kad tiekiamas maistas yra kiekvieną dieną tikrinamas sveikatos priežiūros tarnybos darbuotojo, kuris jo kokybę patvirtina parašu. Vertindamas pareiškėjos argumentus dėl temperatūros ir drėgmės Lukiškių TI-K kameroje, pirmosios instancijos teismas rėmėsi Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos Vilniaus departamento patikrinimo aktais, konstatavo, jog Lukiškių TI-K administracija laikėsi teisės aktų reikalavimų, o pareiškėja nepateikė tai paneigiančių įrodymų. Be to, pareiškėja neteikė nusiskundimų, susijusių su netinkama temperatūra ir (ar) drėgme.

18. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad Lukiškių TI-K pareiškėja nebuvo laikoma su asmenimis, anksčiau atlikusiais bausmę pataisos įstaigose.

19. Dėl pareiškėjos gydymo Lukiškių TI-K pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad 2018 m. vasario 14 d. buvo atlikta pirminė pareiškėjos apžiūra, 2018 m. vasario 15 d. jos būklė buvo įvertinta psichiatro. Pirmosios instancijos teismas pabrėžė, kad administraciniai teismai nenagrinėja ir nevertina suteiktų gydymo paslaugų kokybės, nes tai yra bendrosios kompetencijos teismų kompetencija, tačiau faktą, kad pareiškėjai buvo suteikta galimybė patekti pas gydytoją, laikė įrodančiu, kad administracija nepažeidė reikalavimo suteikti sveikatos priežiūros paslaugas.

20. Atsakydamas į pareiškėjos argumentus dėl neteisėtų Panevėžio PN veiksmų, pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad, nors Lukiškių TI-K pareiškėjos prašymą dėl kalnimo vietos parinkimo išnagrinėjo tik 2018 m. vasario 22 d., t. y. kai pareiškėja jau buvo konvojuota į Panevėžio PN (2018 m. vasario 21 d.), ir Panevėžio PN nagrinėjimo Komisijoje metu neturėjo informacijos apie pateiktą prašymą, laikytina, kad jeigu institucijos būtų pasiėlusios atidžiai ir rūpestingai, pats faktas, kad pareiškėja nurodė, kad jos motina yra teisėja ir kad dėl to su ja gali būti susidorota, pataisos namų administracijai turėjo būti žinomas. Atsižvelgęs į Komisijos protokole nurodytą informaciją, kad Komisija susipažino su asmens bylomis ir įvertino asmenybes, pirmosios instancijos teismas darė

išvadą, kad Komisija turėjo aiškintis visas pareiškėjos saugumui svarbias aplinkybes. Be to, pareiškėja nurodė, kad ir Komisijai pranešė apie jai kylančią grėsmę. Pirmosios instancijos teismas atkreipė dėmesį, kad Komisijos protokolai yra itin lakoniški, jame nėra nurodyta, kad nuteistosioms būtų suteikta galimybė pasisakyti ar joms būtų užduoti klausimai, todėl laikė, kad protokolai neįrodo, jog pareiškėjai buvo sudaryta galimybė Komisijai nurodyti apie jai gresiantį pavojų ir kad tokia galimybė pareiškėja nepasinaudojo. Būtent Panevėžio PN buvo saistomi imperatyvios pareigos užtikrinti fizinį pareiškėjos saugumą ir turėjo imtis visų priemonių, kad būtų išsiaiškintos rizikos, t. y. turėjo aktyviai jomis domėtis, pareiga bent paties asmens paklausti apie galimą grėsmę yra privaloma pagal minimalų rūpestingumo ir atidumo standartą, tačiau Panevėžio PN šios pareigos nevykdė. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, šiuo atveju teisiškai nėra reikšminga, ar grėsmė pareiškėjai kilo dėl jos nusikaltimo pobūdžio, ar dėl kitų aplinkybių. Aplinkybę, kad Panevėžio PN sugebėjo išsiaiškinti riziką, pirmosios instancijos teismas vertino kaip tam tikrą rūpestingumą ir atsakingumą, tačiau atkreipė dėmesį, kad byloje nėra duomenų, patvirtinančių, jog Panevėžio PN ėmėsi veiksmingų priemonių užkirsti kelią grėsmei realizuotis. Atsižvelgęs į šias aplinkybes, smurtavimo 2018 m. vasario 23 d. atvejo pirmosios instancijos teismas nelaikė visiškai spontanišku t. y. tokiu, kurio Panevėžio PN negalėjo numatyti.

21. Dėl 2018 m. rugpjūčio 9 d. smurto epizodo pirmosios instancijos teismas pažymėjo, jog pareiškėja po pirmo smurto epizodo kreipėsi į pareigūnus su pareiškimu dėl sveikatos sutrikdymo, prašė ją izoliuoti, pareiškėja buvo izoliuota iki kovo 2 d. Iš bylos duomenų pirmosios instancijos teismas nustatė, kad 2018 m. rugpjūčio 9 d. ryte Panevėžio PN pareigūnė girdėjo apie kitų kalinių pokalbį ir kylantį konfliktą, bendravo su S., M. ir pareiškėja, tačiau tos pačios dienos vakare apie 21.40 val. pareiškėja savo gyvenamojoje vietoje buvo sumušta S., dalyvaujant M. Šio atvejo, įvertinęs prieš tai buvusį atvejį ir pareiškėjos prašymus dėl izoliavimo, pirmosios instancijos teismas taip pat nelaikė spontanišku ir darė išvadą, kad jeigu Panevėžio PN administracija būtų pasiėgusi rūpestingai ir atidžiai, smurto prieš pareiškėją būtų išvengta. Pirmosios instancijos teismas pabrėžė, jog byloje nėra jokių objektyvių įrodymų, kad pareiškėja buvo užpulta dėl to, kad pareikalavo atiduoti skolą – šie atsakovo atstovo argumentai paremti tik smurtavusiųjų prieš pareiškėją gynybine pozicija, pateikta ikiteisminio tyrimo dėl pareiškėjos sumušimo metu, ir yra subjektyvaus pobūdžio. Be to, smurtavusio asmens motyvas nepaneigia pataisos įstaigos pareigos užtikrinti asmens fizinį saugumą. Pirmosios instancijos teismas taip pat akcentavo, kad įstatymas imperatyviai nustato, jog nepilnamečiai turi būti laikomi atskirai nuo suaugusiųjų, todėl, jeigu Panevėžio PN būtų paisę šio reikalavimo, nepilnamečės nebūtų sumušusios pareiškėjos; nepilnamečių laikymas atskirose patalpose, paliekant galimybę laisvai judėti į kitas patalpas, nelaikytinas tinkamu įstatymo reikalavimo vykdymu.

22. Aplinkybę, kad kitos nuteistosios prieš pareiškėją smurtavo du kartus per pusę metų (2018 m. vasario 23 d. ir rugpjūčio 9 d.), pirmosios instancijos teismas vertino kaip įrodymą, kad pataisos įstaiga nesielgė pakankami atidžiai ir rūpestingai. Nustatytus Panevėžio PN pareigūnų netyčinius veiksmus pirmosios instancijos teismas pripažino neteisėtais, turėjusiais įtakos pareiškėjos teisėms, laisvėms ir interesams. Pareiškėjos patirtą neturtinę žalą dėl konstatuotų neteisėtų Panevėžio PN pareigūnų veiksmų pirmosios instancijos teismas vertintino 2 000 Eur suma. Nustatydamas tokį neturtinės žalos dydį, pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į tai, kad neturtinę žalą darantys veiksmai, sukėlę pareiškėjai fizinį skausmą, dvasinius išgyvenimus, buvo nevienkartinio pobūdžio; be to, pareiškėja dėl galimo susidorojimo kreipėsi į pataisos įstaigos administraciją, tačiau pastaroji tinkamai nepasirūpino jos saugumu; pareiškėjos patirti išgyvenimai buvo ilgalaikio pobūdžio, pasireiškiantys nuolatine realaus susidorojimo baime, išgyvenimus ir jų poveikį pareiškėjos būklei sustiprino ir tai, kad nuo pat atvykimo į pataisos namus ji buvo gydoma nuo depresijos. Pirmosios instancijos teismas taip pat atsižvelgė į tai, kad pareigūnai neturėjo konkrečios informacijos apie galimą užpuolimą, o pastebėję kilusius konfliktus nedelsiant ėmėsi veiksmų apsaugoti pareiškėją, ją izoliavo, nuvedė į Sveikatos priežiūros tarnybą medicininei apžiūrai, vėliau perkėlė į kitas patalpas, taigi ėmėsi visų reikiamų priemonių situacijai suvaldyti; pati pareiškėja nesielgė maksimaliai atidžiai ir pažeidė pataisos namų vidaus tvarką – pirko tabako gaminius nepilnamečiams, su kuriomis vėliau kilo konfliktas.

23. Įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, pirmosios instancijos teismas taip pat nustatė, kad Panevėžio PN nepažeidė reikalavimo suteikti pareiškėjai sveikatos priežiūros paslaugas.

24. Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs pareiškėjos į bylą pateiktus įrodymus apie patirtas 240 Eur išlaidas už specialisto išvados perengimą, atsižvelgęs į tai, kad tenkinamų pareiškėjos reikalavimų dalis yra 20 proc., iš atsakovo atstovo Panevėžio PN priteisė pareiškėjai 48 Eur bylinėjimosi išlaidų.

III.

25. Pareiškėja J. apeliaciniame skunde prašo pakeisti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 4 d. sprendimą – tenkinti pareiškėjos skundą ir priteisti pareiškėjai patirtas bylinėjimosi išlaidas iš atsakovų proporcingai iš kiekvieno jų priteistai sumai.

26. Pareiškėjos teigimu, pirmosios instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad policijos veiksmai sulaikant ir pristatant pareiškėją į Lukiškių TI-K nelaikytini reikšmingais tiek, kad sukeltų neturtinę žalą. Nepateisinami policijos veiksmai liko neįvertinti, o dėl jų pareiškėjos patirta žala liko neatlyginta. Pareiškėja savo pareiškime bei žodinio bylos nagrinėjimo teisme metu nuosekliai teigė, kad jos sveikatos būklė tuo metu, kai laukė nuosprendžio vykdymo, ženkliai pablogėjo, tuo metu jai jau buvo diagnozuota sunki depresijos forma, paskirtas medikamentinis gydymas. Laukdama, kol bus vykdomas įsiteisėjęs teismo nuosprendis, pareiškėja kasdien nuo 2018 m. sausio 4 d. iki 2018 m. vasario 13 d. patyrė ilgalaikius išgyvenimus, neigiamas emocijas, nuolatinę streso būseną, sveikatos pablogėjimą. Šios aplinkybės nurodytos į bylą pateiktoje teisės psichologijos specialisto išvadoje, kurioje specialistas nustatė intensyvius nevienkartinius neigiamus išgyvenimus iš to laikotarpio, kai pareiškėja laukė suėmimo. Tai, kad suėmimą turintis vykdyti pareigūnas tiesiog SMS žinute perkėlė nuosprendžio vykdymą į kitą dieną, taip sukeldamas naujus neigiamus patyrimus ir pratęsdamas kankinimą, pareiškėjai suteikė papildomą kankinimosi parą.

27. Pasisakydama dėl kalinimo Lukiškių TI-K sąlygų, pareiškėja pabrėžia, jog įrodymų apie jos sugyventinio bandymą perduoti higienos priemonės neturi, nes higienos priemonės Lukiškių TI-K pareigūnai atsisakė priimti, nurodė, kad jų (konkrečiai drėgnų servetėlių) turėti negalima ir liepė jų nerašyti į perduodamų daiktų sąrašą. Pareigūnai melavo apie tokį draudimą ir neteisėtai nepriėmė minėtų higienos priemonių.

28. Pareiškėja pažymi, jog neturi įrodinėti fakto, kad stiprūs psichiką veikiantys vaistai iš jos buvo paimiti, nes juos turėti suimtiems ir nuteistiems asmenims yra draudžiama. Pareiškėjai nebūtų reikėję psichiatro konsultacijos, jeigu jai būtų reguliariai pagal gydytojo paskyrimą paduodami jos vartojami vaistai; tai, kad pareiškėja buvo konsultuojama gydytojų vasario 14–15 dienomis, reiškia, kad ji neturėjo jokios kitos galimybės gauti savo vaistų, todėl reikalavo, kad ją apžiūrėtų gydytojai, tačiau Lukiškių TI-K pateiktuose dokumentuose jokių atžymų apie paskirtus vaistus nėra. Pareiškėja sirgo sunkia depresijos forma, jai buvo paskirtos didesnės nei įprasta vaistų dozės, todėl dvi paros Lukiškių TI-K praleistos be vaistų laikytinos kankinimu ir žiauriu elgesiu. Teisės psichologijos specialisto išvadoje konstatuota, kad vaistų negavimas pareiškėjai reiškė nerimo, streso, depresijos simptomatikos grįžimą, pablogino jos būklę, normalus jos funkcionavimas buvo sutrikdytas ilgam laikotarpiui ir nuo įkalinimo dienos tęsėsi daugiau kaip pusę metų. Pareiškėja pabrėžia nereikalaujanti neturtinės žalos atlyginimo dėl netinkamo gydymo, tačiau teigia, kad Lukiškių TI-K jai nebuvo leista toliau tęsti paskirto gydymo, vartoti atsineštų vaistų, jos prašymai buvo ignoruojami dvi paras ir būtent tai ji laiko kankinimu, žeminimu ir ignoravimu.

29. Pasak pareiškėjos, dėl patirto streso ji neprisimena, kad būtų pasirašiusi atsisakymą nusiprausti atvykimo į Lukiškių TI-K dieną. Kamerose, kuriose ji buvo (per visą buvimo Lukiškių TI-K laikotarpį teko būti dvejose kamerose) buvo tik kriauklės, iš kurių čiaupo bėgo ledinis vanduo. Nė karto per pareiškėjos buvimą Lukiškių TI-K nebuvo tikrinta, kokios temperatūros maistas yra pateikiamas kaliniams, išduotas maistas nuteistuosius pasiekia visiškai šaltas. Tas pats pažymėtina ir apie kameras, kuriose laikomi nuteistieji – į bylą nebuvo pateikta duomenų, kad nors kartą per kelerius metus buvo patikrintos būtent tos kameros, kuriose buvo pareiškėja. Pareiškėja neturėjo termometro ar prietaiso išmatuoti drėgmei, tačiau visos kamerose buvusios moterys miegojo apsirengę visus turimus šiltus rūbus, žiemines striukes ir batus. Asmenys, su kuriais buvo laikoma

pareiškėja, jai teigė, kad jau yra buvę įkalintos ir Lukiškių TI-K, ir Panevėžio PN, aiškino apie Panevėžio PN taisykles, nuteistųjų subkultūrą ir kitus dalykus, todėl pareiškėja neturėjo pagrindo jomis netikėti.

30. Pareiškėja akcentuoja, kad Lukiškių TI-K pateikė motyvuotą prašymą neskirti jos į Panevėžio PN, nes baiminosi, kad Panevėžio PN direktorius gali priimti jai nepalankius sprendimus, šio pareiškėjos prašymo 2018 m. vasario 13 d. budėję Lukiškių TI-K pareigūnai nepriėmė, jis priimtas tik kitą dieną, tačiau nebuvo išnagrinėtas iki pat pareiškėjos konvojavimo į Panevėžio PN. Dėl to, kad Lukiškių TI-K administracija ignoravo šį pareiškėjos prašymą, vilkino jo nagrinėjimą, pareiškėja buvo paskirta atlikti bausmę ten, kur net tarp kalinių buvo žinoma, kad jai kils didžiausias pavojus. Pareiškėjos žodinis prašymas skirti ją atlikti bausmę į atskirą sektorių liko nesvarstytas. Įvykęs incidentas buvo tiriamas itin aplaidžiai, pareiškėja po sumušimo nebuvo apžiūrinėta teisės medicinos specialisto, o pradėjus tuo domėtis, ikiteisminio tyrimo medžiagoje atsirado teisės medicinos specialisto išvada, kuri, kaip patvirtino Panevėžio PN kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkė pirmame teismo posėdyje, buvo surašyta iš pareiškėjos medicininės kortelės ir Panevėžio PN atstovės žodinio paaiškinimo. Tai, kad pareiškėja iš karto nebuvo izoliuota nuo agresyviai dėl jos nusiteikusių kitų nuteistųjų, yra bendra Lukiškių TI-K ir Panevėžio PN kaltė, jų veiksmai padarė pareiškėjai neturtinę žalą, kuri turėtų būti atlyginta. Pareiškėja pažymi, jog šiuo metu ji yra saugoma nuo grėšiančio fizinio smurto, tačiau nėra apsaugota nuo psichologinio smurto – kasdien, jai einant pro šalį yra laidomi necenzūriniai išsireiškimai dėl pareiškėjos ir jos motinos.

31. Pareiškėjos teigimu, pirkti tabaką ir vaišinti kitas nuteistasias ji galėjo tik tikėdamasi, kad pinigai jai bus sugrąžinti arba bijodama smurto, jei atsisakys nupirkti. Panevėžio apylinkės teismo posėdyje apklausus liudytojas išaiškėjo, kad konfliktas dėl skolų gražinimo buvo išspręstas būrio viršininkės pagalba, nuteistosios po to taikiai bendravo ir smurto protrūkio niekas nesitikėjo. Taigi ne skolos už tabaką, kaip pabrėžia Panevėžio PN, buvo smurto prieš pareiškėją priežastis. Atliekant ikiteisminį tyrimą nebuvo išsiaiškintas smurto užsakovas, todėl teisiama yra tik nusikaltimo vykdytoja. Pareiškėją užpuolusios nepilnametės kalinės mušdamos ją šaukė, kad daugiau ji nerašytų laiškų savo mamai, kuri yra teisėja, ir kad nesiskųstų, kad su ja blogai elgiamasi. Tik vėliau buvo sukurta gynybos strategija, kad pareiškėja prašė gražinti skolas.

32. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Panevėžio PN apeliaciniame skunde prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 4 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – atmesti pareiškėjos skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujama Panevėžio PN.

33. Panevėžio PN apeliaciniame skunde pažymi, kad pirmosios instancijos teismas privalėjo nurodyti konkrečius teisės aktus, kuriuos pažeidė Panevėžio PN ir dėl kurių atsirado priežastinis ryšys su kilusiomis pasekmėmis – smurtu prieš pareiškėją. Pirmosios instancijos teismas neanalizavo faktinių bylos duomenų, rėmėsi tik pareiškėjos nurodytais argumentais, nepatvirtintais kitais bylos duomenimis. Pasak Panevėžio PN, Komisijos posėdyje pareiškėja neišsakė jokių pageidavimų, nepateikė rašytinių prašymų. Nuteistoji neprašė skirti ją atlikti laisvės atėmimo bausmę atskirai nuo kitų nuteistųjų, nenurodė, kad jos motina yra teisėja ir kad tai, jos manymu, gali turėti įtakos jos saugumui. Pareiškėja nenurodė, kad Komisijos posėdyje jai neleista ar trukdyta pasisakyti, jos asmens byloje nebuvo jokių duomenų, kad pareiškėja buvo pareigūnė ar valstybės tarnautoja arba kad yra kitų svarbių aplinkybių, dėl kurių ją būtina laikyti izoliuotą nuo kitų nuteistųjų. Byloje nėra duomenų, kad Panevėžio PN buvo pažeista įstatymu (BVK 70 str. 3 d.) nustatyta pareiškėjos priskyrimo grupėms ir paskyrimo į būrį bei apgyvendinimo gyvenamojoje patalpoje tvarka. Pareiškėja nepasinaudojo BVK 70 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta teise – rašytinis prašymas laikyti ją izoliuotą nuo kitų nuteistųjų Panevėžio PN nebuvo gautas.

34. Panevėžio PN teigimu, pirmosios instancijos teismas neįvertino byloje pateiktos Panevėžio PN Socialinės reabilitacijos skyriaus specialistės Vitalijos Šližienės pažymos, iš kurios matyti, kad 2018 m. vasario 23 d., po Komisijos posėdžio, apie 15 val. pareiškėja, išleista iš karantino patalpų ir apsigyvenusi gyvenamojoje patalpoje Nr. 38, buvo atėjusi pas Socialinės reabilitacijos skyriaus specialistę, nuteistajai suteikta informacija apie bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas, teises ir pareigas, pokalbio metu nuteistoji jokių nusiskundimų neišsakė, neminėjo, kad ji yra teisėjos dukra ir kad dėl to jaučia baimę, buvo rami, elgesio pokyčių nebuvo; pareiškėja taip pat buvo informuota, kad aukšte, kuriame ji gyvens, yra dinaminės priežiūros specialistė, į kurią ji galės kreiptis, iškilus

bet kokioms problemoms. Šis dokumentas paneigia, kad Panevėžio PN nevykdė imperatyvios pareigos užtikrinti fizinį pareiškėjos saugumą. Be to, iš pačios pareiškėjos 2018 m. vasario 23 d. paaiškinimo matyti, kad apie 16 val. 30 min. netikėtai prie jos lovos priėjo trys kalinės ir ją užgauliojo, o dvi iš jų prieš ją panaudojo smurtą. Tai, kad įvykis buvo netikėtas, patvirtina ir Panevėžio PN Apsaugos ir priežiūros skyriaus specialistės J. Kalibatienės tarnybinis pranešimas. Panevėžio PN atkreipia dėmesį, kad įstaigoje laisvės atėmimo bausmę už tokį patį nusikaltimą kaip ir pareiškėja atlieka ne viena nuteistoji, todėl tai nėra kokia nors ypatinga aplinkybė, rodanti, jog Panevėžio PN privalo izoliuoti nuteistas, kurių nusikaltimus neigiamai vertina kitos nuteistosios.

35. Panevėžio PN apeliaciniame skunde pabrėžia, jog Panevėžio apygardos prokuratūros 2018 m. gegužės 24 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas pagal pareiškėjos skundą dėl 2018 m. vasario 23 d. sumušimo nutrauktas, kadangi nebuvo neabejotinai nustatyta, kad įvykdytas nusikaltimas ir nėra pakankamai duomenų konstatuoti padarytų sužalojimų mastą.

36. Pasak Panevėžio PN, vertinant fizinio smurto vartojimą prieš pareiškėją 2018 m. rugpjūčio 9 d., reikšminga, kad nuo pareiškėjos paaiškinime nurodyto prieš ją naudoto 2018 m. vasario 23 d. fizinio ir psichologinio smurto, buvo praėję daugiau kaip penki mėnesiai. Panevėžio PN, reaguodami į pareiškėjos prašymą, priėmė sprendimą perkelti pareiškėją toliau atlikti laisvės atėmimo bausmę areštinės 7 kameros gyvenamojoje patalpoje, o Komisijos 2018 m. kovo 2 d. nutarimu pareiškėja buvo perkelta į judėjimo negalią turinčių nuteistųjų gyvenamąją patalpą. Iki pat 2018 m. rugpjūčio 9 d. iš pareiškėjos nebuvo gauta jokių nusiskundimų ar nuogastavimų dėl grėsmės iš kitų nuteistųjų, Panevėžio PN negavo ir kitos informacijos apie galimą smurto prieš pareiškėją panaudojimą. Pirmosios instancijos teismas nepateikė jokio veiksmų modelio, kaip ir kodėl Panevėžio PN turėjo elgtis šioje situacijoje, kai jokių grėsmių dėl smurto panaudojimo prieš pareiškėją nebuvo ir jokių požymių, kad kitos nuteistosios gali naudoti fizinį smurtą, nebuvo stebima, ypač atsižvelgiant į aplinkybę, kad abiem atvejais smurtas prieš pareiškėją panaudotas spontaniškai, o Panevėžio PN izoliuoti ją nuo kitų nuteistųjų neturėjo nei faktinio, nei teisinio pagrindo, be to, sudarė jai ypatingai geras sąlygas atlikti bausmę. Pareiškėja melagingai nurodo, kad 2018 m. rugpjūčio 9 d. prieš ją naudotas smurtas susijęs su jos motinos einamomis teisėjos pareigomis. Pirmosios instancijos teismas nepareikalavo iš ikiteisminį tyrimą kontroliavusios prokurorės informacijos apie ikiteisminio tyrimo eigą, iš kurios būtų aiškios 2018 m. rugpjūčio 9 d. konflikto priežastys. Iš Panevėžio PN atlikto tarnybinio tyrimo išvados matyti, kad pagrindinė fizinio smurto prieš pareiškėją priežastis – pačios pareiškėjos neteisėti, pataisos įstaigos vidaus tvarką pažeidžiantys veiksmai – savo turto (pirkto tabako) perleidimas kitiems asmenims bei reikalavimas atsilyginti už suteiktas paslaugas.

37. Panevėžio PN nurodo, kad įvykis, kurio metu prieš pareiškėją panaudotas fizinis smurtas, įvyko 2018 m. rugpjūčio 9 d. apie 21.45 val. Sektoriuje, kuriame gyvena pareiškėja, nuteistosios iki 22.00 val. (pagal nustatytą dienotvarkę) turi galimybę laisvai vaikščioti po visas sektoriaus patalpas, todėl nėra pagrindo nustatyti Panevėžio PN kaltę dėl atskirų šiame sektoriuje gyvenančių nuteistųjų saugumo neužtikrinimo. BVK 70 straipsnio 2 dalies nuostata, kad vieni nuo kitų izoliuoti toje pačioje pataisos įstaigoje turi būti laikomi suaugusieji ir nepilnamečiai, skirta apsaugoti nepilnamečius, kurie paprastai yra silpnesnioji pusė emocine ir fizine prasme. Bendri nuteistųjų atskiro arba izoliuoto laikymo pataisos įstaigose tikslai yra išdėstyti BVK 70 straipsnio 1 dalyje, tačiau pirmosios instancijos teismas į šias teisės normas neatsižvelgė ir suaugusiųjų bei nepilnamečių atskiro laikymo pataisos įstaigoje prasmę iškraipė pareiškėjai naudinga linkme.

38. Panevėžio PN manymu, pirmosios instancijos teismas taip pat nepagrįstai rėmėsi Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmų 2018 m. sausio 3 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. I-945-406/2018, nes skiriasi šių bylų aplinkybės. Tačiau net ir mėtoje byloje teismas priteisė tik 150 Eur neturtinės žalos atlyginimą. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas netgi nenustatė, kokio dydžio ir už kokį konkretų (ne)veikimą neturtinės žalos atlyginimo prašo pareiškėja. Skunde ir patikslintame skunde pareiškėja nurodė skirtingas prašomos atlyginti neturtinės žalos sumas, pirmosios instancijos teismas jų nesutikslino ir neišsiaiškino, už kokius neteisėtus veiksmus (neveikimą) prašoma atlyginti neturtinę žalą.

39. Pareiškėja J. atsiliepime į atsakovo atstovo Panevėžio PN apeliacinį skundą prašo jį atmesti ir tenkinti pareiškėjos apeliacinį skundą.

40. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Panevėžio PN atsiliepime į pareiškėjos apeliacinį skundą prašo jį atmesti ir tenkinti Panevėžio PN apeliacinį skundą.

41. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Lukiškių TI-K (teisių perėmėjas Vilniaus pataisos namai) atsiliepime į pareiškėjos apeliacinį skundą nurodo, kad pirmosios instancijos teismas priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą, todėl pareiškėjos apeliacinį skundą prašo atmesti.

42. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas PD atsiliepime į pareiškėjos apeliacinį skundą nurodo, kad PD neatliko jokių veiksmų, susijusių su pareiškėjos galbūt patirta žala.

43. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Šiaulių AVPK atsiliepime į pareiškėjos J. ir atsakovo atstovo Panevėžio PN apeliacinius skundus nurodo, kad nesutinka su pareiškėjos apeliaciniu skundu, nes nagrinėjamu atveju nenustatyti Šiaulių AVPK pareigūnų neteisėti veiksmai, todėl nėra pagrindo valstybės civilinei atsakomybei kilti; dėl Panevėžio PN apeliacinio skundo prašo spręsti teismo nuožiūra.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

IV.

44. Byloje ginčas kilo dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo pareiškėjai J. pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 6.271 straipsnį iš atsakovo Lietuvos valstybės dėl neteisėtų PD, Vilniaus AVPK, Šiaulių AVPK, Lukiškių TI-K ir Panevėžio PN veiksmų.

45. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2019 m. vasario 4 d. sprendimu pareiškėjos J. skundą tenkino iš dalies – priteisė pareiškėjai iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio PN, 2 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą už tai, kad būdama Panevėžio PN pareiškėja patyrė smurtą 2018 m. vasario 23 d. ir 2018 m. rugpjūčio 9 d., taip pat priteisė pareiškėjai iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio PN, 48 Eur bylinėjimosi išlaidų; kitą pareiškėjos skundo dalį atmetė.

46. Pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 140 straipsnio 1 dalį teismas, apeliacine tvarka nagrinėdamas bylą, patikrina pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą, neperžengdamas apeliacinio skundo ribų. Byloje nenustatytos aplinkybės, dėl kurių turėtų būti peržengtos apeliacinių skundų ribos, bei nenustatyti sprendimo negaliojimo pagrindai, nurodyti ABTĮ 146 straipsnio 2 dalyje (ABTĮ 140 str. 2 d.), todėl apeliacinės instancijos teismas šią bylą apeliacine tvarka nagrinėja ir patikrina pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą, neperžengdamas apeliacinių skundų ribų.

47. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Panevėžio PN apeliaciniame skunde prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 4 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – atmesti pareiškėjos skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Panevėžio PN. Apeliaciniame skunde teigiama, kad pirmosios instancijos teismas privalėjo nurodyti konkrečius teisės aktus, kuriuos pažeidė Panevėžio PN ir dėl kurių atsirado priežastinis ryšys su kilusiomis pasekmėmis – smurtu prieš pareiškėją. Panevėžio PN teigimu, pirmosios instancijos teismas neanalizavo faktinių bylos duomenų, rėmėsi tik pareiškėjos nurodytais argumentais, nepatvirtintais kitais bylos duomenimis.

Dėl nuosprendžio vykdymo ir laikymo sąlygų Lukiškių TI-K

48. Teisėjų kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, jog tai, kad nuosprendžio vykdymas užtruko nuo sausio 15 d. iki vasario 6 d., ir tai, kad vietoje iš pradžių sutartos dienos (vasario 12 d.) policijos pareigūnas pristatė J. kitą dieną (vasario 13 d.), nelaikytina reikšminga tiek, kad sukeltų neturtinę žalą.

49. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad įrodymų apie bandymą perduoti pareiškėjai higienos priemonės nėra, taip pat nėra duomenų apie iš pareiškėjos paimitus vaistus. Pareiškėja prausimosi duše atsisakė 2018 m. vasario 13 d. (I t., b. l. 124–126). Nors iki konvojavimo į Panevėžio PN susidarė 8 dienų laikotarpis, kad per jį būtų suteikta galimybė nusiprausti duše ar jos atsisakyta,

Lukiškių TI-K duomenų nepateikė. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nustatė, kad įvertinus tai, kad atvykus į pataisos įstaigą atvykusiam asmeniui sudaromos sąlygos nusiprausti (Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (toliau – ir Taisyklės), 62 p.), toks pažeidimas (nusiprausimo nesuteikimas 1 parą) nelaikytinas tiek reikšmingu, kad atsirastų dvasiniai išgyvenimai, kurie laikytini realia žala. Remiantis byloje pateiktais duomenimis matyti, kad Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos Vilniaus departamentas (toliau – ir Vilniaus departamentas) reguliariai atlieka operatyvias patikras Lukiškių TI-K, kurių metu yra tikrinamos gyvenamosios vietos sąlygos. Vilniaus departamento patikrinimų metu nustatyti pažeidimai yra fiksuojami ir nedelsiant šalinami. Gyvenamosios kameros vėdinamos natūraliai, per langus, kaip ir nurodyta Lietuvos higienos normos HN 134:2015 17 punkte. Visi langų rėmai lengvai atidaromi, pritaikyti vėdinimui. Tinkamai vėdinant, gyvenamosiose kameroje išvengiama ir pelėsio, ir nemalonaus kvapo. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad Lukiškių TI-K administracija laikėsi teisės aktų reikalavimų ir pareiškėja nepateikė tai paneigiančių įrodymų, todėl pareiškėjos teiginiai laikomi objektyviai nepagrįstais. Be to, vertintina ir tai, kad iš byloje esančių medicininių kortelių matyti, kad nebuvo pareiškėjos nusiskundimų, kurie būtų susiję su netinkama temperatūra ir (ar) drėgme. Pareiškėjos apeliaciniame skunde nepateikiama argumentų, kurie galėtų nuneigti pirmosios instancijos teismo išvadas dėl pareiškėjos laikymo sąlygų Lukiškių TI-K.

50. Pabrėžtina, kad 2018 m. vasario 14 d. buvo atlikta pirminė J. gydytojų apžiūra, vasario 15 d. jos būklė buvo įvertinta psichiatro (I t., b. l. 43–48). Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nenagrinėjo ir nevertino suteiktų gydymo paslaugų kokybės, nes tai galėtų būti atskiru nagrinėjimo dalyku bendrosios kompetencijos teismuose.

Dėl smurto Panevėžio PN

51. Teisėjų kolegija nurodo, kad viešoji (valstybės) atsakomybė CK 6.271 straipsnyje numatytais atvejais atsiranda tik esant visoms trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui. Nenustačius bent vienos iš minimų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei pagal CK 6.271 straipsnį nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą. Taigi nagrinėjamu atveju būtina nustatyti, ar egzistuoja visos CK 6.271 straipsnyje nurodytos būtinosios civilinės atsakomybės sąlygos.

52. Pasisakydama dėl atsakovo atstovo neteisėtų veiksmų (neveikimo), teisėjų kolegija nurodo, kad BVK 70 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad nuteistųjų atskiro arba izoliuoto laikymo pataisos įstaigose tikslas yra padėti užtikrinti nuteistųjų priežiūrą ir jų saugumą. BVK 114 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad pataisos įstaigų ir jose laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų apsaugą vykdo pataisos įstaigų pareigūnai. Pagal Taisyklių 7 punktą su nuteistaisiais turi būti elgiamasi taip, kad būtų išsaugota jų sveikata ir savigarba. Taigi BVK nustato imperatyvią pareigą įkalinimo įstaigai rūpintis esančių įstaigoje nuteistųjų saugumu, o jeigu asmuo sužalojamas pagal teisės aktus akivaizdžiai privalomai kontroliuojamoje aplinkoje, iš kurios jis pats neturi jokių galimybių pasišalinti, laikytina, kad įkalinimo įstaiga minėtos pareigos nevykdė (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) 2012 m. sausio 10 d. sprendimą byloje *Č. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 13462/06)).

53. Šioje byloje atsakovo atstovo Panevėžio PN atstovai neginčija, kad prieš pareiškėją kitos kalinės smurtavo 2018 m. vasario 23 d. ir rugpjūčio 9 d. Pastaruoju atveju jai sukeltas nežymus sveikatos sutrikdymas. Kaip pagrįstai pabrėžė pirmosios instancijos teismas, vertinant, ar institucijos elgėsi pakankamai atidžiai ir rūpestingai, svarbu išsiaiškinti, ar administracija turėjo ir galėjo žinoti apie gresiantį pavojų fiziniam pareiškėjos neliečiamumui. Nagrinėjamu atveju pareiškėja, būdama Lukiškių TI-K, kreipėsi su prašymu dėl paskyrimo į kalinimo įstaigą, kuriame nurodė, jog dėl to, kad jos motina yra teisėja, jai gresia fizinis susidorojimas (I t., b. l. 111). Lukiškių TI-K pareiškėjos prašymą dėl kalinimo vietos parinkimo išnagrinėjo tik 2018 m. vasario 22 d., t. y. kai pareiškėja jau buvo konvojuota į Panevėžio PN (2018 m. vasario 21 d.). Atsakovas teigia, kad Panevėžio PN nagrinėjimo Komisijoje metu neturėjo informacijos apie pateiktą prašymą. Pirmosios instancijos teismas laikėsi nuostatos, kad jeigu institucijos būtų pasiėlusios atidžiai ir rūpestingai, pats faktas,

jog pareiškėja nurodė, kad jos motina yra teisėja ir kad dėl to gali būti su ja susidorota, pataisos namų administracijai turėjo būti žinomas. Komisijos protokole nurodyta, kad Komisija susipažino su asmens bylomis ir įvertino asmenybes. Iš to darytina išvada, kad Komisija turėjo aiškintis visas pareiškėjos saugumui svarbias aplinkybes. Be to, pareiškėja nurodo, kad ir Komisijai pranešė apie jai kylančią grėsmę. Panevėžio PN nesutinka su tokiu teiginiu ir ginasi tuo, kad Komisijos protokole (I t., b. l. 77) nėra užfiksuota, kad pareiškėja būtų ką nors užsiminusi apie jai galinčią kilti grėsmę. Pirmosios instancijos teismas visiškai pagrįstai rėmėsi specifine kalinamo asmens teisine padėtimi, kuri suponuoja ir tam tikrus procesinių taisyklių taikymo ypatumus. Į tai, kad asmens laisvė yra ribojama, administracinių teismų praktikoje atsižvelgiama taikant įrodinėjimo naštos dėl reikalavimų atlyginti kalinimo metu kilusią neturtinę žalą taisyklės (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. lapkričio 18 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1798/2013). Vertinant, kad Panevėžio PN buvo saistoma imperatyvios pareigos užtikrinti fizinį pareiškėjos saugumą, jie turėjo imtis visų priemonių, kad būtų išsiaiškintos galimos rizikos, t. y. turėjo aktyviai jomis domėtis, todėl pareiga bent paties asmens paklausti apie galimą grėsmę turėtų būti laikytina privaloma pagal minimalų rūpestingumo ir atidumo standartą. Šiuo atveju tokios pareigos Panevėžio PN neįvykdė. Pirmosios instancijos teismo posėdžio metu Panevėžio PN atstovai pripažino, kad Panevėžio PN tuo metu buvo žinoma, jog kitų kalinių pareiškėja galėjo būti sutikta neigiamai, bet tai siejo su nusikaltimu, už kurį nuteista pareiškėja (kūdikio nužudymas), bet ne su pareiškėjos motinos pareigomis. Pirmosios instancijos teismas visiškai pagrįstai pripažino, kad teisiškai nėra reikšminga, ar grėsmė pareiškėjai kilo dėl jos nusikaltimo pobūdžio, ar dėl kitų aplinkybių. Smurtavimo 2018 m. vasario 23 d. atveju negalima laikyti visiškai spontanišku, kurio Panevėžio PN negalėjo numatyti.

54. Pareiškėja po pirmojo smurto epizodo kreipėsi į pareigūnus su pareiškimu dėl sveikatos sutrikdymo, taip pat prašė ją izoliuoti (I t., b. l. 83). Kurį laiką, iki kovo 2 d., ji buvo izoliuota (I t., b. l. 84–86). Bylos duomenimis nustatyta (Panevėžio PN atsiliepime į patikslintą skundą, II t., b. l. 90, tarnybinio tyrimo išvadoje II t., b. l. 99), kad 2018 m. rugpjūčio 9 d. ryte Panevėžio PN pareigūnė girdėjo apie kitų kalinių pokalbį ir kylantį konfliktą. Visgi tos pačios dienos vakare, apie 21.40 val. J. buvo sumušta savo gyvenamojoje vietoje. Pirmosios instancijos teismas visiškai pagrįstai šio atvejo, įvertinus prieš tai buvusį atvejį ir J. prašymus dėl izoliavimo, nevertino kaip spontaniškų užpuolimų. Jeigu Panevėžio PN administracija būtų pasielgusi visiškai rūpestingai ir atidžiai, smurto prieš pareiškėją būtų išvengta. Atsakovo apeliaciniame skunde teigiama, kad pareiškėja buvo pati kalta dėl smurto prieš ją, nes buvo pareikalavusi iš ją užpuolusių nuteistųjų atiduoti skolą. Teisėjų kolegija pabrėžia, kad smurtavusio asmens motyvai negali paneigti pataisos įstaigos pareigos užtikrinti asmens fizinį saugumą, taigi yra teisiškai nereikšmingi. Taip pat nustatyta, kad Panevėžio PN nesilaikė BVK70 straipsnio 2 dalies nuostatų, pagal kurias atskirose pataisos įstaigose arba vieni nuo kitų izoliuoti toje pačioje pataisos įstaigoje turi būti laikomi vyrai ir moterys, suaugusieji ir nepilnamečiai. Be to, ginčo nėra dėl to, kad per pusę metų prieš pareiškėją du kartus buvo panaudotas smurtas iš kitų nuteistųjų pusės (2018 m. vasario 23 d. ir rugpjūčio 9 d.), kas papildomai įrodo, kad pataisos įstaiga nesielgė pakankami atidžiai ir rūpestingai.

55. EŽTT yra įvardijęs kai kuriuos konkrečius kalinių orumo aspektus, kurių apsaugą turi užtikrinti valstybė. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsniu ginamas orumas apima ir tam tikrus ekonominės, socialinės gerovės, t. y. kalinimo sąlygų tinkamumo šiuo požiūriu, elementus (orumas būtų pažeistas, jei kalėjimas būtų labai perpildytas, sąlygos būtų nehigieniškos, nebūtų teikiamos reikiamos sveikatos priežiūros paslaugos, neįgalūs būtų laikomas nepritaikytoje kameroje). Tam, kad kalinio orumas būtų užtikrintas fizinių kalinimo sąlygų aspektu, valstybė turi tinkamai vykdyti savo pozityviasias pareigas pagal Konvencijos 3 straipsnį, t. y. imtis veiksmų, kad būtų sukurtos reikiamos sąlygos. Be to, žinoma, orumas, kurį gina Konvencijos 3 straipsnis, apima ir reikalavimą valstybei (veikiančiai per įgaliotus asmenis) vykdyti savo negatyviasias pareigas, t. y. susilaikyti nuo netinkamo elgesio. Svarbu, kad nei pozityviųjų, nei negatyviųjų pareigų pagal Konvencijos 3 straipsnį vykdymo atveju EŽTT nelaiko pakankamu pasiteisinimu to, kad valstybė (jos įgalioti asmenys) neturėjo tikslo pažeminti asmens orumą. Doktrinoje atkreipiamas dėmesys, kad tiksliai apibrėžti Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį sunku ir todėl, kad elgesiui vertinti turi įtakos santykiniai veiksniai, t. y. aukos subjektyvi reakcija į tą elgesį, kuriam gali turėti įtakos, pavyzdžiui, kultūriniai veiksniai.

56. EŽTT 2012 m. lapkričio 27 d. sprendime, priimtame byloje *T. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 29474/09), pabrėžė, kad asmeniui pakanka pateikti įrodymus, kad valstybė, siekdama užkirsti kelią realiam ir tiesioginiam pavojui asmens fizinei neliečiamybei (apie kurią valstybė žinojo ar turėjo žinoti), nesiėmė visų veiksmų, kurių iš jos buvo galima objektyviai tikėtis. EŽTT pažymėjo, kad būtina nustatyti, ar valstybė žinojo, ar turėjo žinoti, jog asmeniui grėsė pavojus iš kitų kalinių pusės, ir, jeigu taip – ar kalėjimo administracija pagal savo įgaliojimus ėmėsi protingai prieinamų priemonių, siekdama eliminuoti grėsmę ir apsaugoti asmenį nuo smurto, kadangi kalėjimo administracija turi pareigą atidžiai įvertinti, ar kaliniai kalėjime kelia pavojų (sau ar kitiems kaliniams). EŽTT pripažino, kad kalėjimo administracija nėra atsakinga už aiškiai spontaniškų muštynių pasekmes. Tačiau aukščiau nurodytos teisės aktų nuostatos bei EŽTT praktikos suponuoja išvadą, kad laikant nuteistąjį pataisos namuose, jam turi būti užtikrinamas saugumas.

57. Taigi teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju yra visos būtiniosios valstybės civilinės atsakomybės sąlygos, numatytos CK 6.271 straipsnyje. Panevėžio PN pareigūnai tiek skirdami pareiškėją į konkrečias patalpas, tiek nebūdami pakankami atidūs ir rūpestingi stebėdami ir prižiūrėdami įstaigoje laikomų asmenų elgesį, tiek nesilaikydami BVK 70 straipsnio 2 dalies laikyti nepilnamečius izoliuotus nuo suaugusiųjų, veikė aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, todėl pareiškėjos sumušimai nepripažintini aiškiai spontaniškais. Dėl pareigūnų netinkamo (neatidaus, nerūpestingo) pareigų vykdymo, neveikiant taip, kaip pagal įstatymus šios įstaigos pareigūnai privalėjo veikti, pareiškėja patyrė fizinį smurtą, pažeminimą bei neturtinę žalą.

58. Pasisakydama dėl neturtinės žalos atlyginimo būdo, teisėjų kolega pažymi, kad pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Neturtinės žalos dydis teismo nustatomas pagal reikšmingų kriterijų visumą, CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

59. Atsakant į klausimą, ar pareiškėjai priteistas 2000 Eur neturtinės žalos atlyginimas šiuo atveju laikytina proporcinga pareiškėjos patirtų išgyvenimų kompensavimo priemone, pabrėžtina, jog atlygintinos neturtinės žalos dydžio nustatymas yra teismo prerogatyva ir teismo funkcija yra patikrinti reikalavimo pagrįstumą bei, jei jis pripažįstamas pagrįstu, nuspręsti, kokia suma pinigais gali būti teisinga ir protinga padarytai žalai atlyginti, jei asmens teisės pažeidimo pripažinimo teismo sprendimu nepakanka (žr., pvz., EŽTT 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimą byloje *Meilus prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 53161/99); Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugpjūčio 25 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-836/2014; kt.).

60. Atsižvelgusi į CK 6.250 str. įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, į pažeidimo ir jo sukeltų nepatogumų pobūdį, į pareiškėjos nurodytus išgyvenimus, į ginamų vertybių turinį, į kitus teismų praktikoje (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-821-624/2017; kt.) suformuluotus patirtos neturtinės žalos atlyginimo ir jos dydžio nustatymo vertinamuosius kriterijus, taip pat į tai, kad pareiškėjai objektyviai galėjo susidaryti įspūdis, kad valstybė negeba pasirūpinti jos saugumu, kas reiškė, kad patirti išgyvenimai buvo ilgalaikio pobūdžio, pasireiškiantys nuolatine realaus susidorojimo baime, be to, pareiškėja nuo pat atvykimo į pataisos namus buvo gydoma nuo depresijos, taip pat į tai, kad pareiškėja dėl galimo susidorojimo kreipėsi į pataisos įstaigos administraciją, tačiau pastaroji tinkamai nepasirūpino jos saugumu, taip pat į tai, kad pareiškėja dėl savo motinos statuso neabejotinai patenka į pažeidžiamų asmenų ratą, kurių saugumui įkalinimo įstaigose turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, vadovaudamasi sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, taip pat į tai, kad vėliau Panevėžio PN ėmėsi reikiamų priemonių pareiškėjos saugumui užtikrinti, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismo priteista 2000 Eur suma nelaikytina adekvačia ir teisinga kompensacija pareiškėjos patirtai skriaudai atlyginti ir turi būti didinama iki 4000 Eur dydžio sumos.

61. Apibendrinama šioje nutartyje nurodytas bylos faktines ir teises aplinkybes, teisėjų kolegija daro išvadą, kad pirmosios instancijos teismas tik iš dalies teisingai įvertino įrodymus ir vadovavosi šiai bylai aktualiomis materialiosios teisės normomis, todėl pareiškėjos apeliacinis skundas tenkinamas iš dalies, pakeičiant pirmosios instancijos teismo sprendimą – padidinant pareiškėjai iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio PN, priteistą neturtinės žalos atlyginimą, o atsakovo Lietuvos valstybės atstovo Panevėžio PN apeliacinis skundas atmetamas.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 straipsnio 1 dalies 3 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Atsakovo Lietuvos valstybės atstovo Panevėžio pataisos namų apeliacinį skundą atmesti.

Pareiškėjos J. apeliacinį skundą tenkinti iš dalies.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 4 d. sprendimą pakeisti ir pareiškėjai J. priteisti 4 000,00 Eur (keturis tūkstančius eurų) neturtinei žalai atlyginti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Panevėžio pataisos namų, už tai, kad būdama Panevėžio pataisos namuose pareiškėja patyrė smurtą 2018 m. vasario 23 d. ir 2018 m. rugpjūčio 9 d.

Kitą Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. vasario 4 d. sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

Teisėjai

Dainius Raižys

Vaida Urmonaitė-Maculevičienė

Skirgailė Žalimienė